وتووێژی بەڕێز مامۆستا سەید جەلالەددین حوسێنی لەگەڵ گۆڤاری K21

بەشی یەکەم

سازدانی دیمانە: احمد صفا

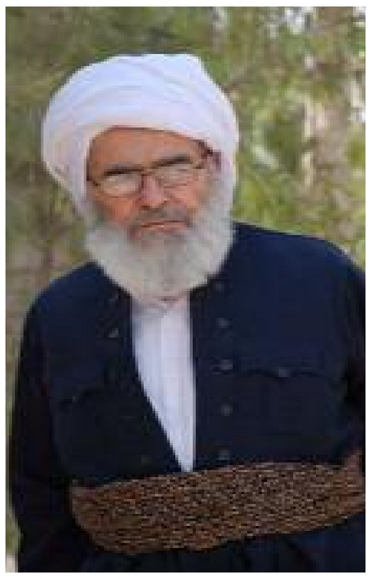

مامۆستا شێخ جەلالی حوسێنی یەکێك لەکەسایەتیە شۆڕشگێرەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانە، پیاوێکی ئایینیە و لەمێژ ساڵە دژ بە رژیمی کۆماری ئیسلامی خەبات دەکات و بۆ مافی نەتەوایەتی گەلەکەی تێدەکۆشێ، بۆ ئەو مەبەستەش لەگەڵ چەند کەس لەمامۆستایانی هاوبیری لەدوای شۆڕشی سەرانسەری گەلانی ئێران و لەگەڵ دەسپێکی سیاسەتی نامرۆڤانەنە و کوردکوژی کۆماری ئیسلامی (سازمانی خەبات ی کوردستانی)ی دامەزراندووە تایبەتمەندی ئەو ڕێکخراوەیە لەرۆژهەڵاتی کوردستان ئەوەیە کە یەکەم ڕێکخراوی سیاسییە کە باوەری بە بنەماکانی ئایینی ئیسلام هەیە بۆ دابین کردنی مافی نەتەوایەتی کورد تێدەکۆشی و دژ بە کۆماری ئیسلامییە تەنانەت جگە لەرووخانی ئەو رژیمە و هاتنە سەرکاری نیزامێکی فیدارالی دیموکرات تەنانەت لەپێرەوەکەشی داهاتووە، کە دانووساندن و گفتگۆش لەگەڵ ئەو رژێمەی ڕەت کردۆتەوە لەلایەکی تر سازمانی خەبات بە ڕێکخراوێکی سیاسی دێنی ناژمێردرێ، چونکە مەسەلەی نەتەوایەتی و دەرد و مەینەتی کورد ئەساسی تێکۆشان و خەباتی بەردەوامیەتی لەم قۆناغەدا و زیاتر خۆی بە ئامانجەکانی کۆمەڵەی(ژ.ك) لەساڵانی دووری سەدەی رابردوو دەبەستێتەوە مامۆستا شێخ جەلال حوسێنی لەگەڵ سیاسەتوانیەکەی شاعیرێکی بە توانا و نووسەرێکی زمان پاراو، کوردی زانێکی سەرکەوتووە. ئەو لایەنە ئەدەبییەی خەباتی مامۆستا با بۆ دیمانەیەکی تر بێت.

ئەحمەد سەفا

پرسیاری ١ـ ژیانی بنەماڵەی و شوینی لە دایک بوون و خویندن بە گشتی و دەرەجەی خویندن و مەلایەتیمان بۆ باس بکە؟

وەڵامی ١ـ ناووم جلال الدين حوسەینیە کوڕی خوالیٚ خۆش بوو زانای خوا پەرست شێخ صالحی واژەیی بەرزنجەییم رۆژی جمعە ٢٦ رەجەبی ١٣٤٦ کۆچی ی مانگی لە گەرەکی خواروی شاری بانە لە دایك بووم لە شەش حەوت ساڵیدا نراومە بەر خوێندن لە خزمەت باوکی رەحمەتیم دا قورئان و فارسی و بەراییەکانی نەحوو و سەرفم خوێندوە دوای کۆچی باوکم چوومە فەقێیەتی، چی عیلمی لە مەدرەسەکانی کوردستان دەخوێندران من خویندومن لە ناوچەکانی بانە و سەردەشت و موکوریان و مەهاباد و شنۆ و لاجان و پشدەر و مەریوان خوێندومە و ئیجازەی مەلایەتیم لە خوالی خۆش بوو زانای بە ناوبانگ مامۆستا مەلا باقری مەریوان وەرگرتووە ساڵێك لە ناوچەی بۆکان مەلا بووم دوایی هاتمەوە شاری بانە سەر ئەو مزگەوتە کە باوکی رەحمەتیم تەدریس و ئیمایەتی لیٚ دەکرد. ٢٤ ساڵ تەدریسم کردوە ناتوانم پلە بۆ خۆم دیاری کەم ئەوەندە دەزانم کە شاگرد و فەقی لێم رازی بوون و تا ئەندازییێك لە ناو مەلایان دا بەر چاو بووم.

پرسیاری ٢ـ پێوەندی سیاسی و هۆی سەرهەڵدانی بیری نەتەوەیی جەنابت چی بووە؟

باوکی رەحمەتیم وەك زۆرینەی خەڵکی کوردستان، پەهلەوی و حکومەتەکەی ناخۆش دەویست بە هەموو بزوتنەوەیێکی چکۆڵەی کوردیش وەك بزوتنەوەی سویسنەکانی بەری سەردەشت دڵخۆش بوو. رووداوەکانی شێخ مەحمودی لە پشتی کتێبان کە نووسییوە بەرێزە وە بە مەلیکی ناو دەبرد و دامت سطوتەی بۆ نووسیوە ئەوە لە سەر دڵی ئێمە شوینەواری کوردایەتی ی دادەنا.

پرسیاری ٣- میژوی ژ.ك، چونیەتی پیوەندی، شوینی پیوەندی، دەورت لە ژ.ك، ئەو کە سانەی کە دەت ناسین، بیوگرافی ئەو ئەندامانەی کە لەگەڵت بوونمان بۆ باس بکە؟

کۆمەڵەی ئازادی خوازی کوردستان ١٣١٧کوچی خوری ١٩٣٨زاینی پێك هێندرا بوو لە ١٣٢٠کوچی خوری ١٩٤١زاینی کرا بە کۆمەڵەی ژینەوەی کورد ژ.ك. کومەلە ژ، ك لە سەر چوار کۆڵەکە دانرا بوو، ئیسلامەتی، کوردایەتی، شارستانیەت، سولح و ئاشتی، بە شیوەییێك کە هەموو قانوون و مەرام نامەکانی لەگەل شەریعەتی مقدسی ئیسلام تەتبیق دەکری ئەمجار دەخرێتەکار. کومەلە ژ.ك پر بە پێستی کوردەواری بوو دەی توانی بیٚ نامۆیی تێکڕای گەلی کورد بهێنیتە ریزی موبارەزە و خەباتەوە بۆ رزگاریی کوردستان و گەلەکەی، چونکە هەمەموو ویستەکانی گەلی کوردی تێدا بوو.

بەهاری ١٣٢٤کوچی ی خوری لە بانەوە چوومە موکریان کە چووم باس هەر باسی کۆمەڵە ژ.ك بوو، بەریٚ نوینی ی مامۆستا شیخ عزالدين و خوا لی خۆش بوو حاجی رەحماناغای ئیلخانی زادە (موهتەدی) ئامادە بووم بچمە کومەلە ژ، ك وە. لەگەڵ دوو فەقێی رفیقم سید تاهیری شەریفی واژەیی و مەلا صالح خورخورەیی چووینە بۆکان بۆ لای مەلا عبداللەی حەسار باسی کۆمەڵە ژ.ك ی بۆ کردین و حەوت سوێندی داین: سوێند بە خودا و قورئان و پێغەمبەر (ص) و شمشیرەکەی حەزرەتی عومەر و چەند سوێندی تر کە لە بیرم نەماوون، زۆر شادمان بووین کەوتینە دنیاییێکی ترەوە. فەقییێکی ١٧ ـ ١٨ ساڵە بووم، جۆی لە دڵسۆزی بۆ کورد و بۆ کۆمەڵە ژ.ك و باس کردنی کوردایەتی، هێچ دەورێکی تەشکیلاتی و پیٚ سپێراووم نەبووە، تەنیا بیوگرافی ی دوو رفیقەکەم دەتوانم بڵەم: سید تاهیری شەریفی دەستی لە خوێندن هەڵگرت دانیٚشت خەرێکی کاسبی بوو دوایی لە سوێرویی رەبەت مەلا و کەشاوەرز بوو ١٣٣٨ کۆچی ی خۆری کە لە سەرانسەری کوردستان دەوڵەتی شا خەڵکی گرت سەید تاهیریش گیرا و دوای نزیك بە چوار ساڵ بە نەخۆشی ئازاد کرا و دوای سیٚ چوار ساڵ فەوتی کرد، مەلا صالحی خوڕ خوڕەییش لە ناوچەی سەقز مەلا بوو رژیمی ئاخوندان زۆریان بۆ هێنا کە هاوکاریان بکا، نەی کرد، ناچار دەستی لە مەلایەتی هەڵگرت و لە سەقز دووکانی دانا واش لە کۆڵی نەبوونەوە لە زیندان دا بە شکەنجە شەهیدیان کرد.

پرسیاری ٤ ـ بوونی ژ.ك بە حیزبی دیموکرات هۆکەی، روانگەی جەنابت لەو کات دا، لەگەڵ ح د ك کەوتن، چالاکی، هاوریٚ یانت، شوێن و پلەت لەحیزبدا؟

ژ.ك نەکراوە بە حیزبی دیموکرات بەڵکو حیزبی دیموکرات داریٚژراوێکی تایبەت بوو بە بەرنامەی کوردستان لەگەڵ بەرنامەی تەوریز دەبوو یەك بن. کۆمەڵە ژ.ك رێبازێکی جیاواز بوو لەگەڵ وێستی شوورەویەکان نەدەهاتەوە، من هێچ کات سەر بە حیزبی دیموکرات نەبووم گەنجێکی ١٧ ساڵە بووم وەك زۆران لە قولایی کارەکە و ئالوگۆرەکە نەدەگیشتم هەر لە سەر باوەری ژ.ك بووم و چالاکیێکی رەسمیم نەبووە تا شوێن و پلەم ببیٚ.

پرسیاری ٥ ـ کاتی پێك هێنانی کۆمار لە کوی بوویت؟ رات چ بووە؟ لەو یەك ساڵە ی تەمەنی کۆمار جەنابت چکارە بووی؟

کاتی پێك هاتنی کۆمار لە دیٚ حەمامیانی بۆکان فەقیٚ بووم لە بەهاری ٣٥ دا بە فەقییەتی چوومە مزگەوتی بازاری مەهاباد زۆرم هاتووچووی دەفتەری رۆژنامەی کوردستان دەکرد بۆ لای سید محمدی حەمیدی و مەلا حەسەنی قزلجی، شیعرم دادەنا بۆم دەبردن دەستە شیعریکی سەرەتاییانەیان لە رۆژنامەی ژمارە ٦١ دا بۆ چاپ کردم، هیچ کارە نەبووم

پرسیاری ٦ ـ رات لەسەر کۆمار و نێك چوونی کۆمار چییە؟

کۆماری کوردستان مانای گەیشتنی ئەو گەلە بە مافی خۆ بەرێوەبردن، بۆ کەسێك کە خوازیاری ئازادیی گەلەکەی بیٚ پێك هاتنی کۆمار زۆر خۆشە هیچی ناگاتی بەڵام جەماوەری کوردستان بە مفادی کۆمەڵە ژ.ك دڵخۆش تر بوون و ئەویان بە خۆماڵی تر دەزانی، زۆری پیٚ نەچوو زۆران لە وانەی کە بە گەرمی لە کۆمەڵە ژ.ك دا هەڵدەسووران پاشەکشەیان کرد بە تایبەت کە لە بەهاری ٢٥ دا هەواڵی کشانەوەی هێزەکانی شوورەویان لە ئازەربایجان بیستبوو کۆماریان بە بیٚ پشتیوان زانیبوو کە بە هومیدی پشتیوانی ی ئەوان کۆمار پێك هاتبوو، ناهومیدی کەوتبوە دڵی زۆران، تەنانەت هێندیٚ ئەرکانی حکومەتی کۆماریش کەوتبوونە چارەسەری کاری خۆیان. پێشەوای رەحمەتیش لە بیری چارەسەری کاری میللەتەکە دا بوو وەك پێشەوەری نەرۆیشت، چەندی بۆی کرا هەوڵی دا کەس زیان نەبینیٚ هەرچەند بە بەڵێنی رژیمی شا دڵنیا نەبوو بەڵام پێی وابوو ئەگەر بڕوا خەڵکیی زۆر لە ناو دەچن پێی نەچوو دژمنی بیٚ عەهد گرتی و لە دادگای بێداد دا موحاکەمەکرا قارەمانانە وێستا بە ئەندازەیێك کە بەرەجەنگێکی خوێناویی چەند ساڵە ئەوەندە وورەی دژمنی بیٚ نەدەشکا و خۆی و گەلی کورد ئەوەندە پێی سەربەرز نە دەبوون. روحی خۆی و هەموو شەهیدانی کۆمار شاد.

***

ناوەندێك بۆ لاوان (لاوانی خەبات)

سەید کامیل نورانی فەرد

لەگەڵ ڕەوتی بەجیهانیبوون و سەرهەڵدانی چەمك گەلێکی مودێرن و پێش کەوتووانە شاهیدی ئاڵوگۆری زۆر بەرین و بەرچاو لەڕادەی نێودەوڵەتی دا بووینە کە هەرکام لەو ئاڵوگۆڕانە ڕەوڕەوەی پێش کەوتن و گەشەکردنی ژیانی کۆمەڵایەتی مرۆڤیان بەرەوپێش بردووە. هاتنی چەمکی کۆمەڵگای مەدەنی بۆ ناو ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی مرۆڤ لەدوای سەرهەڵدانی چاخی رۆشەنگەری و شۆڕشی پیشەسازی لەسەدەکانی ١٧ و ١٨ی زایینی و پاشان ڕەوتی گلوبالیزم بووە هۆی ئەوەی ئەو چەمکە کە سەرەتا تایبەتی بەشێکی کەمی جیهان بوو پەل وپۆ باوێژێ بۆ سەرانسەری جیهان و ژیانی مرۆڤەکان دەستخۆشی ئاڵوگوری بەرچاو بە لایەنی ئەرێنییەوە بکات. ئەمرۆکە جیهان بە گوندێکی بچوك پێناسە دەکرێ و کەس ناتوانێ لەراست ڕوداوو و ئاڵوگۆڕەکانی هەرکام لەوەڵاتان و ناوچەکانی جیهان بیٚ دەربەست بیٚ چونکە راستەوخۆ و ناراستەوخۆ کاریگەری دەبیٚ لەسەر باقی وەڵات و ناوچەکانی تری جیهان. ئەو هەل و مەرجە حاستی تێگەیشتن و ووشیاری تاکەکانی بەرەوسەر بردووە و تاکەکان ئاگاداری یەکدین و بەو پێیەش سوود لە ئەزموون و هەڵەکانی یەکدی وەردەگرن و هەروەها چاو لەهەڵوێستە باشەکانی یەك دەکەن. تاکە ژێردەستەکان بە بینینی بارودۆخ و ژیانی باقی مرۆڤە سەربەست و ئازادەکان پرسیاریان لا دروست دەبیٚ، بەدوای وەڵامی پرسیارەکەیان دا وێڵ دەبن، ڕادەپەرن و چیتر ژێردەستەیی و زەلیلی قەبوڵ ناکەن و بەدوای دەستەبەر کردنی ژیانی سەربەست و ئازاد دا دەبن. ئەو دژکردەوە و چاولێکەرییە سەرسوورهێنەر نییە، چونکە ویستی سەربەستی و خووخدەی ئازادی ومافخوازی لەسروشت و ناخی هەر مرۆڤێك دا هەیە، بەڵام بە نیسبەت حاستی تێگەیشتن و وریایی تاکەکان ئەو هەستە جیاوازە.

ئەو فورموڵە گشتگیرە و لەناو سەرجەم تاکەکانی مرۆڤ خۆی دەردەخات. هێندێك کات لەگەڵ ئەوەی کە تاکەکانی کۆمەڵگاییێك لەسەر دەستەبەرکردنی ئامانج و مەبەستێك هاوڕا و هاورێن بەڵام لەوانەیە بەپێی تایبەتمەندییە جینسی و تەمەنی و پیشەییان ...هتد، خاوەنداریەتی کۆمەڵێك ویست و خولیای تریش بکەن و بۆ دەستخستنی ئەو ویستانە سەربەخۆ هەوڵ بدەن و هێندێك کات لەوانەیە لەگەڵ ئەندامانی تری کۆمەڵگاکەیان کە لەزۆر باردا هاونەزەر و هاوخەباتن لەسەر هێندێك پێکدادانی بیرورا و دژبوونی قازانجەکانیان تووشی ناکۆکی بن کە ئەوەش ئەگەر بە ڕێچکەییێکی دروست دا نەبردریٚ ئاکامی زیانباری بەدواوە دەبیٚ، بەڵام بە پێچەوانەشەوە ئەگەر بتواندریٚ لەکەشێکی تێلۆرانس و حەوانەوە لەبەرچاو گرتنی پرنسیبەکانی دیموکراسی کێشەکان باسی لێوە بکریٚ قازانجی لایەنەکان سەریەك بخرێت و بە هاوکاری و هاوفکری یەکدی خاڵە ناکۆك و کۆکەکان بێنەبەر باس و لەهەوڵی دۆزینەوەی رێگەچارەی دروست و ئوسولی دابن، دەتوانین بڵین ئەو کۆمەڵگایە کۆمەڵگاییێکی بەختەوەر و پێش کەوتوو دەبیٚ. کۆمەڵگاکان دابەش دەبن بەسەر چەندین توێژی جۆراوجۆر و هەر بەو پێیەش لەگەڵ کۆمەڵێك ویست و داخوازی جواروجور بەرەوروو دەبین. لەناو هەر کۆمەڵگایێك دا هەمیشە کۆمەڵێك نوخبە و کەسی ماف ویست بوونە کە بەردەوام بەدوای رەوڵگێران و داواکردنی ماف و هەوڵدان بۆ دەست خستنی ئەو مافانەیان بوونە.

دیارە لەناو هەر توێژێك باشترین لایەن کە ویستبێتی تەعبیر لە داخوازی و ئارەزووەکان و بەدوای دەستخستن و پارێزگاری لێکردن لەمافەکانیان بووبێتن هەر لەناو توێژی تایبەتی خۆیان سەریانهەڵداوە و بەمجۆرە کەسانی تری ناو توێژەکەیان دوای خویان خستووە و ویست و تێۆری و هەستی سەرەتایی یان کردووە بە وشیاریی و کردەوە و ئیرادەی گۆڕان.

لەمێژووش دا وێنەی ئەو جۆرە بزووتنەوانە گەلێك زۆر بوونە و شاهید بووینە کە چۆن تواندراوە لەرێکخراوێکی بچووکی لاواز بە تێپەرینی کات شۆڕش و گۆڕانی زۆر گەورە دروست بکریٚ و دەسکەوتی بەرچاو بێتە دیٚ. ئەو توێژەی کە من دەمهەویٚ باسی لێوە بکەم توێژێکە کە خاوەن پتانسیلێکی لەڕادەبەدەری جوولەیە، بیرومێشکێکی تیژ و وریا، زەرفیەتی زۆری فێربوون و ئەزموون وەرگرتن، خاوەن گڕوتین و پێکهاتەشکێن و بوونی هەستی بە هێزی گۆڕان و چاکسازی و..هتدوایە. لەگەڵ ئەوەش د زیتر رووی قسەم لە رووی لاوی هەست پاك و شۆڕشگێر و وریای کوردە. لاو کورد ئەو توێژەی کە دینامیکی جوولە و گۆڕانە و لەهەموو بەستێنێك دا ئامادەیە و کاریگەری لەسەر روداو و ئاڵوگۆڕەکان داهەیە و لەهەمان کاتدا بەو شێوەیەی کە پێویستە سەرنجی پێنەدراوە و زیاتر وەك سوتەمەنی سەیری کراوە و لەمەیدانەکانی تر پشتگویٚ خراوە. لاوی کورد ئەو لاوەیە کە خۆشەویستی بۆ خاك و نیشتمان هەیە و بە درێژایی مێژووی جوڵانەوەی رزگاریخوازانەی گەلەکەی لەریزی پێشەوەی فیداکاری و گیانبازی دا بووە و ئامادەی هەر نەوعە بەخشینێك بووە.

لاوی کورد ئەو لاوەیە کە بچووکترین بیانوو دەکا بە راپەڕین و سەرهەڵدان و وەك دڵێر دەرژێتە سەرشەقامەکان و هاواری مافخوازانەی گەلەکەی بەرز دەکاتەوە و بە دژمن دەڵی تا من بمێنم ناهێڵم خەوی خۆش بە چاوانت دابیٚ و تا وەدیهاتنی مافی زەوتکراوی گەلەکەم کۆڵ نادەم و لەپیٚ ناکەوم.

لاوی کورد ئەو کاراکتێرە ئەکتیڤەیە کە دژمن بۆ بەچوکداهێنانی لە هەموو پیلان و ناحەزییێك کەڵك وەردەگریٚ و بەرێگەی جۆراوجۆر وەك، دروست کردنی جەوی بێکاری و هێشتنەوەی کۆمەڵگا لە هەژاری و دەسکورتی و بڵاوکردنەوەی مەوادی موخەدیر و دروستکردنی بەسیج و جاش و سەرکووت بە بیانووی بیٚ حیجابی و ..هتد مەبەستە گڵاوەکانی درێژە پێدەدا. ئێستا ئەو پرسیارە دێتەپێشەوە کە ئایا جێگەی خۆی نییە کە زیاتر گرینگی بدریٚ بە توێژی لاو و ویست و داوکارییەکانی لەبەرچاو بگیریٚ و بۆ کانالیزەکردنی ئەو هێزە زۆرەی بیر و جەستەی زیاتر بەشداری پیٚ بکریٚ؟ بێگومان دەبیٚ هەل بۆ چالاکی لاوانی کورد خۆش بکریٚ و رێگەی زیاتریان پیٚ بدریٚ تا بتوانن لەگەل ئەوەی ژیانێکی باشتر بەسەر بەرن هەست بە بوونی خۆیان و کاریگەرییان لەسەر دەوروبەر بکەن و بۆ خۆیان بە وریایی و وردبینییەوە ئەرك و مافەکانی خۆیان دیاری بکەن و لەپێناوی دا هەوڵ بدەن و خۆیان ماندوو بکەن. بۆیە بە جوانی زەرورەتی دروست کردنی مەکۆییێك بۆ کۆکردنەوەی لاوان لەدەوری یەك و گرینگی پێدانیان لەناوسازمانی خەباتی کوردستانی ئێران لەو قۆناغەی شۆڕش و موبارزە هەستی پێدەکریٚ و دەبیٚ هەمووومان هەوڵ بۆ دانانی ناوەندێك کە تەعبیر لە داواکارییەکانی لاوان و دانانی رێنوینی و ئەرکەکانی لاوان بکات بدەین.